

ENSKILDA HÖGSKOLAN STOCKHOLM

EXAMENSARBETE

Teologiska programmet
Kandidatuppsats,

Vårterminen, 2021

[Bibelvetenskap - Nya Testamentet]

Makt, moderskap, maskulinitet

En narrativ läsarorienterad analys av Perpetuas
och Felicitas martyrium

Författare: Freja Eriksson

Handledare: Hanna Stenström

Enskilda högskolan Stockholm

Tack

Tack till min handledare Hanna Stenström för vägledning, tålamod och kloka råd. Din tilltro och uppmuntran har varit avgörande för min uppsatsprocess. Jag vill tacka både min far och Pyret Hammarbäck för korrekturläsning och pepp. Jag önskar slutligen tacka alla mina systrar och bröder som med sina liv på olika sätt vittnat om Gud under Kyrkans historia.

Abstract

The objective of this study is to investigate what the narrative of The Martyrdom of Saints Perpetua and Felicitas (*Passio Sanctarum Perpetuae et Felicitatis*), read in English translation by Herbert Musurillo, seeks to persuade its reader about, and how. The study takes a theoretical starting point in professor Ross S. Kraemer's critical perspective on ancient narratives about women as sources not necessarily communicating historical truths and actualities of real women in the ancient world, but are more likely to be narratives consciously constructed by male authors using female characters as rhetorical tools to discuss or explore differing subjects such as gender and identity. Through the method of narrative criticism and reader-response criticism this study answers the following research questions: how are women being described in the narrative of The Martyrdom of Saints Perpetua and Felicitas, and what function(s) do these descriptions of women have in the narrative of The Martyrdom of Saints Perpetua and Felicitas?

The study shows that women are described as either weak feminine mothers or, according to Greco-Roman antique conceptions of gender and sexuality, a masculine male, transformed from a former state of femininity and motherhood. The descriptions are closely tied to the bodies of the women and there is a clear hierarchy where the masculine martyr is ascribed a higher status with a point of view closely related to that of God's. The descriptions of women have both ideological and theological functions as a way to discuss questions regarding power, motherhood and masculinity. The hierarchy between the characters functions as a rhetorical tool to exemplify what can stand in the way for Christians to seek martyrdom, which in the perspective of the narrative is the way someone, through her body and masculine behaviour in the face of torture and sexual humiliation, can communicate the truth about God's power to the assembled crowds of onlookers. Contrary to previous studies, this study shows that the text communicates ascetic tendencies towards its readers concerning motherhood and are not to be interpreted as a celebration of women or femininity.

The descriptions of women function as a way to demonise the empire - but not the empire's perspective on gender. This is also a contrast to previous feminist studies of the text. The masculine male transformed from a former phase of femininity and motherhood is the exception that proves the rule about the perception of female weakness and lower status in power. The text appropriates the gender power order and the Greco-Roman ancient construction of gender and sexuality to ascribe the martyrs and God the true power. The rhetoric of female weakness being transformed into masculine strength, self-restraint and body control through the works of God, functions to convince readers about the narrative's ideological perspective and message about the martyrs being the true rulers. The motive is that the antagonist, the empire, the main masculine power in the world, is defeated and proven to be false through submissive feminisation.

Engelsk titel

Power, Motherhood, Masculinity: A Narrative Reader-Oriented Analysis of The Martyrdom of Saints Perpetua and Felicitas.

Nyckelord

Martyr; Perpetua; Felicitas; Makt; Moderskap; Maskulinitet; Imperiekritik; Rom; Genus; Narrativ analys; Reader-response criticism; Martyrdom; Power; Motherhood; Masculinity; Ross S. Kraemer.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	7
1.1. Problemställning och syfte.....	7
1.2. Forskningsfrågor.....	8
1.3. Material och avgränsning.....	8
1.4. Tidigare forskning.....	9
1.4.1. Textkritik.....	9
1.4.2. Textorienterade feministiska läsningar.....	9
1.4.3. Historiska frågor inklusive författarskap.....	12
1.4.4. Uppsatsens relation till presenterade studier.....	14
1.5. Disposition.....	15
1.6. Teoretisk utgångspunkt och metodologi.....	15
1.6.1. Centrala begrepp och definitioner.....	16
1.7. Historisk bakgrund.....	17
1.7.1. Paterfamilias och patria potestas.....	17
1.7.2. Kön, genus och sexualitet i antiken.....	17
2. Narrativ analys.....	19
2.1. Avgränsning.....	19
2.2. Berättaren.....	20
2.3. Rum och rekvisita.....	21

2.4. Karaktärer.....	23
2.4.1. Perpetua.....	23
2.4.2. Felicitas	25
2.4.3. Perpetuas far.....	26
2.4.4. Hilranus.....	27
2.4.5. Sammanfattning av karaktärer	27
2.5. Händelseförlopp och retorik.....	28
2.5.1. Konflikter	28
2.5.2. Antiteser och repetition	29
2.6. Berättelsens perspektiv och värderingar	29
2.7. Berättelsen i relation till läsaren.....	31
3. Diskussion.....	33
3.1. Jämförelse med tidigare forskning.....	33
3.2. Teoretiska och metodologiska begränsningar	35
3.3. Förslag på vidare forskning.....	36
4. Slutsatser och sammanfattning.....	37
5. Bibliografi	39
5.1. Primärlitteratur	39
5.2. Sekundärlitteratur.....	39

1. Inledning

I Perpetuas och Felicitas martyrium möter vi som läsare två unga kristna kvinnor, Vibia Perpetua och Felicitas. Den ena är en nybliven mor, syster och älskad dotter. Hon vägrar lyssna till sin fars vädjan om att avsäga sig sin kristna tro för att rädda livet på sin egen son som riskerar att svälta till döds. Hennes beslut leder henne till att sexuellt förnedras och dö martyrdöden framför en publik. Den andra är en höggravid slavinna som föder barn ensam i ett fängelse för att sedan, med glädje, läckande bröst och blödande kropp från förlossningsarbetet, gå till arenan för att dö som kristen martyr. Det är en text i vilken kvinnors kroppar tar plats i centrum med sina erfarenheter av att vara just kvinnor, mödrar, döttrar och kristna. Det är en text som griper tag i läsaren med hjälp av sina starka kvinnoporträtt och de målande beskrivningarna av våld, makt, lidande, sorg, relationer och kristen tro. Berättelsen om Perpetuas och Felicitas martyrium påverkar läsaren genom sättet berättelsen förmedlas och det är en text som berör.

1.1. Problemställning och syfte

Den teoretiska utgångspunkten för denna uppsats är Ross S. Kraemers fråga som finns redogjord för under kapitel 1.6.; är en text om en kvinna alltid en text om en kvinna (2008:156)? Kraemer menar att antika texter som handlar om kvinnogestalter ej nödvändigtvis handlar om verkliga kvinnor. Det som berättas om kvinnor kan vara ett effektivt retoriskt verktyg för att genom exempelvis igenkänning eller anspelning på sociokulturella konstruktioner av genus diskutera frågor av ideologisk karaktär, teckna ideal eller inspirera läsaren till att anta ett visst perspektiv på världen eller utföra en handling. Martyrberättelsers porträttering av heliga kvinnors handlanden och kroppar är ett sätt att berätta om hur man är ett föredöme i liv och död.

Denna uppsats består av en narrativ läsarorienterad analys av en engelsk översättning av Perpetuas och Felicitas martyrium. Utifrån antagandet att en kvinna, Vibia Perpetua, har skrivit fängelsenarrativet (kapitel 3–10) så har texten av många forskare setts som en trovärdig historisk källa, och som den första bevarade texten vi har skriven av en kristen kvinna. Texten har därför setts som värdefull för forskningen om kvinnor i den tidiga kristna historien och har kunnat läsas som en källa till att kvinnor hade ledande ställningar i kristna församlingar (Kraemer 2008:166–168). Det blir dock ett problem när texter skrivna med syftet att övertyga om en viss ståndpunkt och motivera till ett visst handlande istället läses som historieskrivning i modern bemärkelse. Utifrån den teoretiska utgångspunkten väljer jag att läsa texten som en berättelse som driver en (eller flera) agendor med sina representationer av kvinnor.

Denna uppsats syfte är att utifrån en narrativ läsarorienterad (*reader-response criticism*) analys undersöka vad berättelsen Perpetuas och Felicitas martyrium söker övertyga om, och hur.

1.2. Forskningsfrågor

Den övergripande frågan i denna uppsats är vad berättelsen Perpetuas och Felicitas martyrium söker övertyga läsaren om genom sin medvetna litterära konstruktion av kvinnor som retoriska verktyg.

För att svara på denna övergripande fråga kommer följande forskningsfrågor att ställas till texten:

1. Hur beskrivs kvinnor i berättelsen om Perpetuas och Felicitas martyrium?
2. Vilken eller vilka funktioner har beskrivningarna av kvinnor i berättelsen om Perpetuas och Felicitas martyrium?

1.3. Material och avgränsning

Denna uppsats arbetar med latinska *Passio sanctarum Perpetuae et Felicitatis* i engelsk översättning av Herbert Musurillos från 1972, vilken anses vara standard (Kraemer & Lander 2000:1064). Översättningen har varit tillgänglig för mig i Ross S. Kraemers bok *Women's Religions in the Greco-Roman World: A Sourcebook* (2004) och hänvisningar till texten görs utifrån dess kapitelindelning med siffror i parantes. Ett urval av översättningsproblem redovisas i kapitel 2 med stöd av forskningslitteraturen och den latinska grundtexten återgiven i Jakob Ballings, Ulla Morre Bidstrups och Torben Brammings *De unge skal se syner* (1997).

Denna uppsats är textorienterad och behandlar ej frågorna rörande författarskapet, redaktionshistoria eller textens värde som historisk källa. Forskningsfrågorna om hur kvinnor beskrivs och vilka funktioner dessa beskrivningar har är ej beroende av kunskap om någon författares identitet eller kön. Därför studeras i denna uppsats framställningarna i texten utan antaganden om författarens identitet eller kön.

1.4. Tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras forskningsläget inom studiet av Perpetuas och Felicitas martyrium under tre separata underrubriker som anger tre områden av forskning med tre typer av frågor: textkritik, textorienterad feministisk läsning och historiska frågor inklusive författarskap. I slutet av presentationen placeras denna uppsats i relation till tidigare forskning för att förtydliga vilken av nämnda studier som ligger närmast denna uppsats syfte, metod och teoretiska utgångspunkt.

1.4.1. Textkritik

De textkritiska problemen för Perpetuas och Felicitas martyrium är komplicerade. Redogörelserna för Perpetuas och Felicitas gripande, sista dagar och martyrium tituleras oftast *Passio Sanctarum Perpetuae et Felicitatis*, i kort form *Passio*. Texterna existerar enbart i handskrifter från 800-talet till 1700-talet och alla utom en handskrift på grekiska är på latin (Kraemer & Lander 2000:1051). En till grupp material är *Acta Perpetuae et Felicitatis*, vilka är en fjärdedel så långa som *Passio* och de tidigaste bevarade handskrifterna (Kraemer & Lander 2000:1051). Trots detta anser forskare att de traditioner som finns i *Acta*-handskrifterna, men saknas i *Passio*, är sena och icke-trovärdiga (Kraemer & Lander 2000:1051).

Majoriteten av forskare anser att den grekiska handskriften av *Passio* är en översättning från ett tidigare verk på latin och att den ursprungliga texten var på latin (Kraemer & Lander 2000:1051, Shaw 1993:3, Shaw 2020:312). I ”Doing it in Greek: Translating Perpetua” diskuterar Brent D. Shaw anledningen till varför översättningen till grekiska kom till (Shaw 2020:309-345). Shaws slutsats är att översättningen av texten var en del av ett ideologiskt program där texten användes av stat och kyrka för att påverka människor i tydliga anti-arianska syften (Shaw 2020:309, 343). Denna uppsats arbetar ej med den grekiska översättningen men Shaws slutsats väcker frågan om inte även de latinska texterna skulle kunna ha använts som en del av ett ideologiskt program och inte en historieskrivning.

1.4.2. Textorienterade feministiska läsningar

I detta avsnitt presenteras tidigare textorienterade läsningar av texten utifrån feministisk teori och analys. Presentationen är sorterad forskare för forskare och i kronologisk ordning. Ytterligare en forskare, Kraemer, arbetar uttalat feministiskt men då hennes tyngdpunkt har varit på historiska frågor är hennes arbete presenterat under 1.4.3..

I *The Suffering Self: Pain and Narrative in the Early Christian Era* skriver Judith Perkins om lidande och makt i narrativ representation och spridandet av kristendomen i det romerska imperiet (1995). Inom martyr-diskursen förväntar läsaren sig att finna människor beskrivna som lidande kroppar. För författare var detta dock ett bland många sätt de kunde välja att representera martyrererna på. Makten i diskursen ligger i förmågan att sätta agendan och dölja att dess representation både har en agenda och att det skulle kunna finnas andra representationer och agendor (Perkins 1995:2–3).

Perkins söker svara på varför kristna grupper i imperiet valde att belysa sitt eget lidande i sina tidiga texter (Perkins 1995:13). Slutsatsen är att texter som representerade kristna människor som en gemenskap av lidande och förföljda människor bidrog till att kristendomen uppnådde social makt och växte (Perkins 1995:3, 12). Det görs på grundantagandet att litterära representationer inte enbart reflekterar verkligheten utan även fungerar performativt. Tidiga martyrberättelser skapade ett nytt system för hur mänsklig existens kunde tolkas och utmanade den rådande ideologin och antropologin. I berättelsen om Perpetuas och Felicitas martyrium talades det om makt på ett nytt sätt, hos nya personer, vilket omstörtade hierarkin i imperiet (Perkins 1995:104).

Perkins hävdar autenticiteten i Perpetuas författarskap och att Perpetua presenterar sig själv som en kvinna, stärkt av kristet bemyndigande genom lidande, som överskrider sin stränga samhällskontext (Perkins 1995:105). Perkins menar att den anonyma författaren i tredje person fortsätter efter fängelsenarrativet att framställa Perpetua som en utmaning till samhällets patriarkala strukturer och som en aktiv agent i en värld martyrererna själva konstruerat, där döden omtolkats till att betyda seger (Perkins 1995:111). Martyrernas trasiga kroppar tolkas i textens värld ej enligt den romerska ideologin, det vill säga som nederlag och bevis på imperiets auktoritet, rättvisa och makt, utan istället som symboler för seger över samhällsmakten. Därmed avvisade martyrererna både de rådande maktstrukturerna omkring sig och den samhällsordning dessa upprätthöll (Perkins 1995:117). Genom att skriva martyrtexter uttryckte de kristna en vägran att erkänna makten i statens tortyr och insisterade att de själva skulle utöva makt som de vann genom sitt lidande; de avvisade inte makt i sig utan avvisade den dåtida samhällsordningen till fördel för en annan i vilken de själva skulle inneha makten (Perkins 1995:122).

I ”The Voice of the Victim: Gender, Representation and Early Christian Martyrdom” redogör Kate Cooper för rådande forsknings förståelse av tidiga kristna martyrtexter som hyllar styrkan och sårbarheten i en martyr-hjältinna, i ljuset av Michel Foucaults *Discipline and Punish* från år 1975 (Cooper 1998:148). Coopers frågeställning är hur den tävling som försiggick i amfiteatern relaterar till tävlingen som finns i texterna.

Cooper menar att martyrens förkroppsligade och könade framträdande etablerar martyren som en bärare av en överlägset auktoritativ röst vars makt utlånas till den anonyma författaren (Cooper 1998:148–149). Martyrerna utmanade den romerska kulturen och ideologin rörande dominans och makt och den existerande samhällsordningens struktur användes för att istället omstörta samhället (Cooper 1998:150). Makten i tortyr är beroende av dess effekt att förstöra offrets identitet och självförståelse, vilket leder till att offret inser att att försöka hävda sig själv leder till självförgörelse, samtidigt som rädslan för tortyr leder till foglighet hos de som räds själva bli offer (Cooper 1998:150). Genom att martyrerna villigt accepterade denna självförgörelse så att de kunde hävda sanningen i sin tro samt svarade på smärta på ett oväntat sätt så vände de på rollerna gentemot sina torterare och utövade en social makt som inte reflekterade övriga samhällsordningen (Cooper 1998:152).

Författare var medvetna om föreställningen om maskulinitet som något som vanns på bekostnad av en annans maskulinitet och anspelade på detta i skrivandet om kvinnliga martyrs blickar och beteenden för att tillskriva dem maskulin auktoritet, vilket fungerade performativt (Cooper 1998:155). Cooper beskriver våldet i texterna som pornografiskt utifrån en läsares perspektiv, då kvinnorna sexuellt förnedras som objekt (Cooper 1998:155). En hjältinnas rädsla och sårbarhet både var och är en vanlig teknik i både litteratur och film, till för att upphetsa läsare och åskådare, som ofta behöver anta en manlig blick för att acceptera den föreslagna objektifieringen av kvinnor och/eller uttraderingen av kvinnornas kvinnlighet (Cooper 1998:156). Genom objektifiering och sårbarhet framhävs hjältinnans heroism och hennes (och den anonyma författarens) motståndare misskrediteras. Cooper menar dock att detta inte gäller för fängelsenarrativet i Perpetuas och Felicitas martyrium som har ett unikt kvinnligt perspektiv med Perpetua som författare (Cooper 1998:156).

I ”The Fetishization of Female Example: Mary, Thecla, Perpetua and Felicitas” söker Sarah Parkhouse svara på huruvida tidiga kristna texter med kvinnliga protagonister är texter vars kvinnoporträtt består av autonoma rebeller ämnade för imitation eller om narrativens konstruktioner av kvinnor är utformade på ett sätt som ämnar begränsa kvinnor till den patriarkala strukturen vilken de själva söker utmana (Parkhouse 2017:586). Parkhouse använder begreppen ”fetischering” och ”kvinna” som analytiska verktyg för att undersöka hur kvinnorna presenteras i texterna som förebilder och effekter på läsare (Parkhouse 2017:586). Parkhouse menar att texternas retorik omvandlar kvinnorna till överdrivna bilder av kvinnlighet, vilket fetischerar deras kön (Parkhouse 2017:587).

Genuskonstruktioner spelar en stor roll i Perpetuas och Felicitas martyrium, exempelvis har kvinnorna möjlighet att utmana status quo på grund av att de är kvinnor samtidigt som de enbart kan utmana på grund av att de tillhör sagda status quo (Parkhouse 2017:587). Bilden av kvinnan som kämpar mot manlig dominans exemplifieras i Perpetuas möte med den stirrande publiken och med sin far som vägrar acceptera hennes val (Parkhouse 2017:587). Perpetuas triumf i den ärbara döden balanseras med den konstanta uppvisningen av både henne och Felicitas när de utmanas, sexualiseras och objektifieras på grund av sina kön (Parkhouse 2017:587). Kvinnoframställningarna i texten är konstruerade från ett kulturellt androcentriskt perspektiv och textens genuskonstruktioner går i kamp mot sig själva då texten problematiserar kvinnor genom att söka försvara kvinnor (Parkhouse 2017:587).

1.4.3. Historiska frågor inklusive författarskap

I ”The Passion of Perpetua” studerar Brent D. Shaw Perpetuas och Felicitas martyrium både som helhet och särskilt fängelsenarrativet, med syftet att förstå kärnan i Perpetuas text samt visa hur hennes självförståelse och verklighet senare approprieras av redaktören och förvrängs av kyrkans manliga tolkare (Shaw 1993:20). Shaws utgångspunkt är att fängelsenarrativets författare är den historiska kvinnan Vibia Perpetua (Shaw 1993:10). Detta föranleder Shaws fokus på den historiska kontexten, för att genom texten kunna säga något om den historiska personen Perpetuas situation, bakgrund, värderingar och val samt rekonstruera de villkor som tidiga kristna historiska verkliga kvinnor levde under. Genom komparativa analyser med övrig samtida litteratur om kvinnor, martyrer, familjerelationer och teologi från samma geografiska kontext, men som författats av män, går det att särskilja Perpetuas unika perspektiv och studera orsaken till skillnader.

Shaw gör tre kritiska distinktioner i sitt tillvägagångssätt och analytiska perspektiv som skiljer sig från andra forskares sätt att analysera Perpetuas betydelse. Han tar avstånd från den gren som hävdar att Perpetua är en sen-antik eller medeltida författare. Enligt Shaw placerar det den analytiska utgångspunkten i fel social miljö, istället för i det sena 100-talet till tidiga 200-talet, vilket motsvarar höjden av det klassiska Roms makt i medelhavsområdet (Shaw 1993:16). Shaw avvisar även uppfattningen att Perpetua är ett exempel från en stor förlorad tradition av kvinnliga författare. Han finner ej bevisen för en sådan traditions existens övertygande och de få bevarade texterna skrivna av kvinnor är av annan, lägre, litterär kvalitet och karaktär (Shaw 1993:16). Historiker som analyserar Perpetuas betydelse utifrån teorin om en förlorad tidig kristen kvinnlig författartradition gör så av falska ideologiska skäl enligt Shaw (Shaw 1993:16). Boken *A Lost Tradition: Women Writers of the Early Church* redigerad av Patricia Wilson-Kastner år 1981 är ett exempel på ett sådant perspektiv. Shaw avvisar även

den forskning som analyserar Perpetuas betydelse genom att antingen teologisera hennes upplevelse eller tolka texten psykoanalytiskt (Shaw 1993:16, 29).

Shaw menar att Perpetuas och Felicitas kön avgjorde mycket av vad de utsattes för och att de attityder som händelserna senare kom att tolkas genom berodde på att tolkningarna gjordes av män (Shaw 1993:19). Fängelsenarrativet delar egenskaper som är typiska i kvinnligt författarskap i andra jämförbara genrer och uppvisar en tydlig kvinnlig retorik (Shaw 1993:19, 22). Shaw kallar författaren till de inramande berättelserna runt fängelsenarrativet för den första redaktören, vilken formulerade sin text utifrån hur han som representant av den mansdominerade kyrkan antog att Perpetuas text skulle tolkas (Shaw 1993:30). Redaktören lämnade dock Perpetuas egna ord, vilka reflekterar den verkliga historien, orörda. De tolkningar som Augustinus och Qoudvultdeus gör av den redigerade fullständiga texten är enligt Shaw drivna av att Perpetuas beteende och relationer överskrider de normativa förväntningarna på korrekt beteende för en ärbar kvinna i deras kontexter (Shaw 1993:36-45).

Fängelsenarrativet har varit betydelsefullt för både kyrkohistoriker och feministteologer i diskussioner om kvinnors ledarskap inom kyrkan då texten visar en kvinna som både förstår sig själv och tolkas av andra (med och utan kyrkliga ämbeten) som en auktoritet och ledare (Kraemer & Lander 2000:1048). I *Her Share of the Blessings: Women's Religions Among Pagans, Jews and Christians in the Greco-Roman World* studerar Ross S. Kraemer religiös mångfald i den grek-romerska antiken, med särskilt fokus på könsrelaterade skillnader i praktik och tro, med hjälp av en modifierad modell av Mary Douglas *grid/group*-teori (Kraemer 1992). Kraemer menade då att Perpetuas och Felicitas martyrium är den tidigaste kända skriften av en kristen kvinna vilken ger historisk inblick i kvinnors familjeliv, konversioner, profeterande och ledarskap i den nordafrikanska grenen av montanismen, med Tertullianus som eventuell redaktör (Kraemer 1992:159–173).

Under senare år har denna tolkning av författarskapets autenticitet dock ifrågasatts, även av Kraemer själv. I *The Early Christian World* volym två lyfter Ross S. Kraemer och Shira L. Lander upp den i antiken vanligt förekommande praktiken att skriva i någon annans namn (Kraemer & Lander 2000:1054). Att redaktören påstår att Perpetua skrivit för egen hand är ej tillräckligt som bevis för autenticitet. Flera bibliska brev som gör liknande påståenden om dess författares identitet tros nu vara pseudonyma (Kol 4:18, 2 Thess 3:17).

Thomas Heffernan har kritiserat modern forsknings genrebestämmande av fängelsenarrativet som dagbok och har med filologiska argument ifrågasatt autenticiteten av Perpetuas författarskap (Kraemer & Lander 2000:1055). Texten saknar de för dagboksgenren typiska verb i presens och bryter den förväntade formen i en dagbok då den innehåller en medveten

temporal kontinuitet med fraser för att indikera tidens gång och introducera nya delnarrativ. Heffernans slutsats är att texten är en förmedlad redogörelse av Perpetuas drömmar och omständigheter i fängelset till en av hennes besökare (Kraemer & Lander 2000:1055).

Kraemer och Lander menar att den stil och kvinnliga retorik, som enligt bland annat Shaw bevisar sanningen i textens påstående om Perpetuas författarskap, likaväl kan vara fiktion medvetet konstruerad av en antik manlig författare med syftet att få narrativet att uppfattas som en kvinnlig martyrs dagbok (Kraemer & Lander 2000:1055). Argument om en kvinnlig retorik är baserade på essentialistiska påståenden om att kvinnor i antiken skrev i en distinktiv och spårbar form och röst (Kraemer & Lander 2000:1055). Argumenten håller inte i en komparativ analys med andra antika källor. Manliga författare var själva medvetna om att kvinnor kunde tränas i att skriva som män, och män som kvinnor, i skapandet av dramen och noveller fyllda med könade representationer av karaktärer, tal och brev (Kraemer & Lander 2000:1055). Den pseudoepigrafiska brevkorrespondensen mellan Ignatios av Antiokia och Maria av Cassabola är ett exempel. Båda breven är skrivna av samma författare vilket betyder att antingen har en man eller en kvinna under antiken skrivit i både manlig och kvinnlig röst. Att söka bevisa autenticiteten i Perpetuas författarskap baserat på könade stilistiska grunder är därmed svårt att försvara.

Likheten mellan fängelsenarrativet och andra autobiografiska narrativ som anses autentiska, men högst redigerade, varnar för att identifiera stilistiska drag som bevis eller tecken på autenticitet snarare än som medvetet konstruerade retoriska verktyg (Kraemer & Lander 2000:1056). Kraemer och Lander lyfter också upp att Augustinus i *De Natura Et Origine Animae* 4.10.12 tvekar på Perpetuas författarskap och att den höga graden av detaljer och val av emfas som överensstämmer med introduktionens bibelreferens till Joel 2:28-29/Apg 2:17-18 tyder på att stora delar av texten, inklusive detaljer i fängelsenarrativet, är en medvetet formad retorisk konstruktion (Kraemer & Lander 2000:1057–1058). Kraemers och Landers slutsats är att det ej går att säga något om Perpetua eller Felicitas som historiska personer och att texten ensam ej är en trovärdig källa till verkliga tidiga kristna kvinnors liv och självuppfattning.

1.4.4. Uppsatsens relation till presenterade studier

Frågor om funktionen av beskrivningarna av kvinnor kräver en analys av texten som medveten komponerad litterär och retoriskt konstruerad enhet, vilket föranleder denna uppsats metodval. Uppsatsens teoretiska utgångspunkt och syfte har närmast släktskap med de senare representerade av Kraemer och metodologiskt med de feministiska perspektiv som representeras av Parkhouse, Cooper och Perkins textorienterade läsningar.

1.5. Disposition

I uppsatsens första kapitel har grunden för uppsatsens ämne, problemställning, syfte, forskningsfrågor, avgränsningar, material och tidigare forskning presenterats. Efter denna övergripande disposition följer en presentation av uppsatsens teoretiska utgångspunkt och metod. I kapitel 2 redovisas resultatet av den narrativa läsarorienterade analysen. I kapitel 3 diskuterar och jämför jag först resultaten med tidigare forskning presenterad i kapitel 1, därefter diskuterar jag teoretiska och metodologiska begränsningar och ger förslag på vidare forskning. Kapitel 4 består av slutsatser och sammanfattning. Uppsatsen avslutas med en bibliografi.

1.6. Teoretisk utgångspunkt och metodologi

Denna uppsats teoretiska utgångspunkt kommer från Ross S. Kraemers kritiska perspektiv på relationen mellan antika texter om kvinnor och historia. Denna utgångspunkt presenterar Kraemer i ”When is a Text About a Woman a Text About a Woman?: The Cases of Asaneth and Perpetua” (Kraemer 2008). Det är en utveckling av Kraemers och Landers argument som redogjorts för i kapitel 1.4.3. om att Perpetuas och Felicitas martyrium ej är en trovärdig historisk källa till tidiga kristna kvinnors liv och erfarenheter.

Kraemer menar att antika texter om kvinnor ej alltid handlar om kvinnor (Kraemer 2008:156–172). Litterära representationer av kvinnor kan reflektera motstridiga antika konstruktioner av genus, vari kvinnor som karaktärer tjänar olika funktioner; de kan exempelvis representera författarens idealkvinna (med eller utan koppling till verkliga kvinnors liv) eller fungera som prövande verktyg genom vilka antika män kunde utforska frågor kring identitet och genus (Brown 1988:153, Kraemer 2008:156–157). Texter som till sin form är kvinnoporträtt är ofta skrivna med ideologiska syften, vars detaljer från vardagligt liv kan vara retoriska verktyg med funktionen att övertyga läsaren om den större textens sanningsanspråk och perspektiv. I denna uppsats studeras Perpetuas och Felicitas martyrium utifrån antagandet att texter om kvinnor ej nödvändigtvis (bara) handlar om kvinnor och att beskrivningar av kvinnor kan ha funktionen att övertyga läsaren om ett visst perspektiv och mana till ett visst handlande.

Den teoretiska utgångspunkten föranleder valet av denna uppsats metod, vilken förutsätter att en författare söker genom konstruktionen av ett narrativ påverka läsaren med hjälp av olika tekniker. Denna uppsats följer metodologiskt en utifrån uppsatsens syfte och forskningsfrågor modifierad modell av narrativ läsarorienterad analys från *Narrative Criticism of the New Testament: An Introduction* av James L. Resseguie (2005). I narrativ analys undersöks hur texter fungerar som litteratur. Textens innehåll och retorik, med fokus på de kvaliteter som gör berättelser till litteratur, analyseras (Resseguie 2005:18–19). Form och innehåll förstås som en

oupplöslig helhet. Effekten ett narrativ har på en läsare och textens nyanser tas i beaktning genom närläsning (Resseguie 2005:38–40).

I en läsarorienterad analys framhävs läsarens roll i skapandet av mening i och betydelse av texten. Läsarens reaktion på texten under läsprocessen driver läsaren att anta ett visst perspektiv, värdering eller världssyn som författaren genom sin narrativa konstruktion och valda tekniker önskar att hen ska. Hur författaren till Perpetuas och Felicitas martyrium beskriver kvinnor spelar roll då det ingår i ett större narrativ som önskar påverka sin läsare att anta en viss tolkning av det som berättelsen berättar.

Analysen är uppdelad i underrubriker utifrån den typ av frågor som ställts till texten (Resseguie 2005:242–244). Efter en kort introduktion till textens struktur avgränsas berättelsen (2.1. Avgränsning) och berättaren och berättarens perspektiv presenteras (2.2. Berättaren). Bakgrunder och rekvisita (*props*) presenteras under 2.3. Rum och rekvisita. Karaktärsteckning och karaktärisering presenteras under 2.4. Karaktärer. Berättelsens händelseförlopp och retorik presenteras under 2.5. Händelseförlopp och retorik. Perspektivet (*point of view*) som berättelsen uttrycker och förmedlar presenteras under 2.6. Berättelsens perspektiv och värderingar. Den effekt som berättelsen kan ha haft på läsare, hur deras förståelse av verkligheten kan ha påverkats och om de kan ha påverkats till handling presenteras under 2.7. Berättelsen i relation till läsare.

1.6.1. Centrala begrepp och definitioner

Göra främmande - *defamiliarization, ostranenie*. Denna term används i läsarorienterade analyser för att beskriva hur en text kan påverka läsarens uppfattning och tolkning av textens mening (Resseguie 2005:33–38). Att göra främmande används i denna uppsats som begrepp för att beskriva den narrativa tekniken som presenterar allmänna, kända perspektiv och företeelser på ett främmande eller överraskande sätt så att läsaren ska anta nya perspektiv och se på världen på ett nytt sätt, genom byggandet av förväntningar som antingen infrias eller kastas om.

Läsaren - I denna uppsats används begreppet läsaren om den ideala, implicita, läsaren som kan läsa texten på det sättet som en (implicit) författare menat. Läsaren är en kompetent läsare som känner igen de litterära, historiska, sociala och kulturella antaganden som funnits i medvetandet hos den publik som författaren haft för sinnet i skrivandet av texten och kan därmed förstå de inskrivna ledtrådarna enligt författarens önskade tolkning (Resseguie 2005:32).

Berättaren - I denna uppsats används detta begrepp om berättarrösten i texten. Berättaren i denna analys av Perpetuas och Felicitas martyrium är både anonym och namngiven samt berättar både i tredje- och förstaperson. Dock analyseras berättaren som om det är en och samma röst. Berättaren förmedlar och övertygar om perspektiv, värderingar och tolkningar av karaktärer, händelser och bakgrunder genom olika narrativa tekniker (Resseguie 2005:167-196).

Foil - *Foil* är ett begrepp som används inom narrativ analys för att beskriva en karaktär som förstärker och understryker en annan karaktärs karaktäristik genom kontraster (Resseguie 2005:124). I denna uppsats används detta begrepp för att beskriva den narrativa tekniken att skriva in kontraster till för att framhäva någonting annat, exempelvis en annan karaktärs karaktäristik, förändrade tillstånd eller en konflikt.

1.7. Historisk bakgrund

Den ursprungliga texten Perpetuas och Felicitas martyrium brukar dateras till tidigt 200-tal (oftast år 203) och platsen för händelserna som beskrivs tros vara Karthago, Nordafrika, i den romerska provinsen (Balling, Bidstrup & Bramming 1997:54, 57, Kraemer 2004:356). I detta avsnitt beskrivs och definieras för denna uppsats centrala historiska begrepp, förhållanden och perspektiv, vilka relaterar till och var kända i antiken under motsvarande tid.

1.7.1. *Paterfamilias* och *patria potestas*

Paterfamilias refererar till den romerska familjens och hushållets manliga överhuvud, med makt över liv och död. *Patria potestas* var enligt romersk rätt den lagliga makt som en *paterfamilias* hade över sina i lagligt äktenskap födda söner och deras barn i nedåstigande led, döttrar (om de ej var bortgifta *cum manus*), slavar och hustru (om hon var gift *cum manus*) (Polaski 2005:71, 97, 125). *Paterfamilias* samhällsposition definierade hushållet som den romerska staten i miniatyr (Osiek, MacDonald & Tulloch 2006:18, 21, 24–25, Perkins 1995:105).

1.7.2. Kön, genus och sexualitet i antiken

Under antiken förstods kön och genus utifrån enkönsmodellen, vilken innebar att män och kvinnor förstods vara av samma biologiska kön (med den manliga kroppen som den perfekta standarden) men olika varianter (Polaski 2005:18). Varken kön eller genus förstods som två binära fasta motsatser utan som ett dynamiskt grad-spektrum av maskulinitet (Burrus 2007:4). Den kvinnliga kroppen var en icke-mans, kvinnan definierades utifrån sin avsaknad av

maskulinitet och ansågs vara en misslyckad man (Brown 1998:10). Mannen, den manliga kroppen och sann maskulinitet erhöll högst status och beskrevs i ord som hårt, starkt, kontrollerad, och avsaknad av maskulinitet, som bland annat representerades hos kvinnor, var lägst i status och beskrevs i ord som mjukt, svagt, instabilt och känslösamt (Polaski 2005:18). Män med sann maskulinitet karaktäriserades som aktiva, starka, mäktiga, dominanta medan kvinnor karaktäriserades som passiva, svaga, undergivna och lidande. Dessa värderingar och maskulina dygder formade både kroppsligt beteende, individers sexualitet och statlig krigsföring. Röst, aktivitet, aggression, penetration och förmågan att åsamka lidande symboliserade frihet, mod och godhet (Perkins 1995:115, Shaw 1996:279).

Maskulinitet vanns genom performativa handlingar och förlorades om man ej arbetade på maskuliniteten, vilket medförde en feminisering och lägre status (Burrus 2007:5). Kontroll och makt över både sig själv och andra var de främsta direktiven för maskulinitet, precis som det romerska imperiet sökte kontroll och makt över världen (Osiek, MacDonald & Tulloch 2006:134). Förhållandet mellan status och maskulinitet skapade en konstant tävlingsituation mellan män om den makt som den sanna maskuliniteten innebar (Burrus 2007:5). En mans presterande och tillvägbringande av maskulinitet skedde på bekostnad av andras maskulinitet, enligt en logik som kan liknas vid ett nollsummespel (Cooper 1998:254). Den romerska dominansen och våldet var ett hävdande av maskulinitet och de som underkastades i imperiet förstods som feminiserade män eller kvinnor (Burrus 2007:8). Att en kvinna skulle söka öka i status och makt genom att anta maskulin karaktäristik ansågs onaturligt och ej önskvärt (Polaski 2005:18).

Under antiken definierades sexuell identitet utifrån aktivitet; man var antingen den aktiva penetrerande eller den passiva som penetrerades (Polaski 2005:21). Den rätta och naturliga rollen för en man, som tillskrevs maskulinitet, ansågs vara den aktiva penetrerande och om han antog den underordnade rollen och lät sig penetreras eller domineras förlorade han sin makt och kontroll som maskulin, och feminiserades (Osiek, MacDonald & Tulloch 2006:134, Polaski 2005:22). Kvinnlighet betydde att avstå från kontroll över sig själv och andra, att vara passiv, och maskulinitet att vara i makt och kontroll, att vara aktiv (Osiek, MacDonald & Tulloch 2006:284).

2. Narrativ analys

Perpetuas och Felicitas martyrium kan struktureras upp som följande:

Kapitel 1-2	Prolog - anonym berättare i tredje person.
Kapitel 3-10	Fängelshändelserna - Perpetua som berättare i första person.
Kapitel 11-13	Saturus vision - Saturus som berättare i första person.
Kapitel 14-15	Förlossningsnarrativet - anonym berättare i tredje person.
Kapitel 16-21a	Martyrhändelsen - anonym berättare i tredje person.
Kapitel 21b	Epilog - anonym berättare i tredje person.

2.1. Avgränsning

Berättelsen inleds med orden:

”[t]he deeds recounted about the faith in ancient times were a proof of God’s favour and achieved the spiritual strengthening of men as well; and they were set forth in writing precisely that honour might be rendered to God and comfort to men by recollection of the past through the written word. Should not then more recent examples be set down that contribute equally to both ends?” (kapitel 1)

Berättelsen avslutas med orden:

”[a]h, most valiant and blessed martyrs! Truly are you called and chosen for the glory of Christ Jesus our Lord! And any man who exalts, honours, and worships his glory should read for the consolation of the Church these new deeds of heroism which are no less significant than the tales of old. For these new manifestations of virtue will bear witness to one and the same Spirit who still operates, and to God the Father almighty, to his Son Jesus Christ our Lord, to whom is splendour and immeasurable power for all the ages. Amen.” (21)

Berättelsens beskrivning av kvinnor börjar med att katekumenerna Vibia Perpetua och Felicitas arresteras tillsammans med tre män (2). Beskrivningarna avslutas med att Perpetua skriker av smärta när en gladiator, med uppdraget att halshugga Perpetua för hennes kristna tro, misslyckas och Perpetua istället får leda gladiatorns darrande hand mot hennes hals och således begå suicid, vilket tolkas av berättaren som ett tecken på att den orädda anden var rädd för henne som var en så framstående kvinna att hon ej kunde dödas ofrivilligt (21).

2.2. Berättaren

Berättaren inleder med att vara utanför berättelsen och berätta i tredje person (1–2). I fängelsenarrativet (3–10) och Satorus vision (11–13) är berättaren en karaktär i berättelsen (Perpetua och Satorus i första person). I kapitel 14–21 är berättaren åter utanför berättelsen och berättar i tredje person som ögonvittne både till Felicitas förlossning i fängelset och martyrhändelsen. Perpetua som berättare i första person tolkar konsekvent sina visioner, det hennes far och fångvaktare gör, tänker och känner samt känner Guds vilja, vilket är tecken på allvetande (3–10). Berättaren i tredje person är allvetande och pålitlig och kan genom att skriva i dessa båda positioner hävda särskild insikt och trovärdighet. Berättaren vinner läsarens förtroende genom att hänvisa till bibliska skrifter, argumentera i prolog och epilog, och av att veta vad både Gud vill och gör samt vad djävulen vill och gör (1, 4–8, 10, 15, 18–21).

Berättaren vinner även förtroende genom att härleda sin auktoritet som berättare till den Heliga Anden (16). Berättaren i både tredje person och första person står över tid och rum med insikt i vad som kommer att ske genom visioner och kommentarer. Att berättaren (som Perpetua) kan få visioner, uttolka dem korrekt samt sättet berättaren agerar i visionerna (med bekräftelse från de hon möter i visionerna och Gud) gör berättaren till en pålitlig auktoritet gentemot läsaren. När berättaren kan se in i vad karaktärerna tänker, känner och veta vad som kommer att ske (både som första- och tredje person) blir den trovärdig och läsaren antar mer enkelt berättarens kommentarer, tolkning och perspektiv i det övergripande narrativet som sanna och korrekta. Berättarens kunskap och tolkning sammanfaller med ett övergripande Gudsperspektiv och läsaren får ett intryck av att det delas av huvudkaraktären Perpetua både när hon är och inte är berättare (4–6, 18–21).

Genom gemenskapsbandet mellan läsare och berättare, som byggs av att berättaren berättar i förhand vad som kommer att ske under martyrhändelsen och händelsernas innebörd, antar läsaren berättarens perspektiv och tar de tolkningar som berättaren gör som trovärdiga (Resseguie 2005:167–173). De delar en kunskap tillsammans med martyrerna (speciellt Perpetua) om vad som ska hända vilket leder till ett delat perspektiv på vad som händer. Denna kunskap och gemenskap byggs bortom de romerska makthavarnas, åskådarna i amfiteaterns och Perpetuas fars vetenskap vilket gör deras perspektiv främmande för läsaren.

2.3. Rum och rekvisita

De viktigaste bakgrunderna i texten är fängelset, paradiset och amfiteatern. Den viktigaste rekvisitan är vattenkannen. Presentationen nedan följer texten kronologiskt.

Vattenkannen i kapitel 3 är en rekvisita med symboliskt värde som ett sätt att introducera ett av narrativets centrala teman (Resseguie 2005:105–108). Perpetuas identitet som kristen går ej att förneka likväl som en vattenkanna ej går att förneka att den är en vattenkanna. Vattenkannen är en vattenkanna för att både Perpetua och hennes far känner igen den som det och bekräftar dess identitet vilket gör det till sanning. Det kristna budskapet kommuniceras genom martyrernas frivilliga lidande i amfiteatern, och genom deras beteende och kroppar demonstreras Guds makt till åskådarna (21).

I kapitel 3 sätts de unga kristna i fängelset som beskrivs vara mörkt, skrämmande, varmt och överfullt. Perpetua har ångest för sitt barn i fängelset. Miljön framhäver det svåra med moderskapet men också med det kristna livet som leder till att en riskerar att hamna i fängelset. Lidandet framhävs och efterföljelsens villkor sammankopplas med moderskapets. När Perpetuas barn får tillåtelse att vara med henne i fängelset återfår hon sin hälsa då hon slipper oroa sig över barnet. Fängelset beskrivs då helt plötsligt bli som ett palats (likt Guds palats i Satorus vision i kapitel 12) och Perpetuas moderliga omsorg och band till sitt barn accentueras.

I kapitel 4 har Perpetua sin första vision. Perpetua ser en stegen som går uppåt, vars sidor är täckta av vapen som är kända från amfiteatern som miljö där den romerska staten utövade sin makt och demonstrerade sin suveränitet och rättvisa som upprätthöll samhällssystemet genom våld och förnedring (Perkins 1995:117, Shaw 1996:274). Vid stegens fot ligger en drake. Ovanför stegen kommer Perpetua fram till den topografiska miljön av en trädgård. I trädgården sitter en lång gråhårig man i herdakläder som mjölkar får, omringad av tusentals vitklädda människor som bakgrundsmiljö. Miljöerna fungerar symboliskt som en kommentar på martyriets process och mål. Om man ej är uppmärksam i amfiteatern eller blir skrämmd så man inte vill dö martyrdöden kommer man inte upp för stegen till trädgården, himmelen. Martyriet är mer än att bara dö. Döden måste ske på rätt sätt, med ett visst mod och kroppsligt beteende.

I Perpetuas fjärde och sista vision anländer hon till amfiteatern och lämnas ensam inför en enorm folksamling (10). Amfiteatern är en arkitektonisk miljö för spel och tävlingar, inte enbart avrättningar, och denna betydelse anspelas på under visionen när Perpetua ställs inför en motståndare med assistenter i en atletisk tävling. Perpetua kläs av och hon blir till en man. De stiliga unga männen som är hennes assistenter oljar in henne. Detta är något som för

läsaren har konnotationer av sexuell art då inoljande var en vanlig företeelse mellan sexuella partners under eller innan samlag i antiken (Shaw 1993:29). Att en implicit läsare är tänkt att tolka in även den erotiska dimensionen av miljön förstärks av att berättaren förtydligar att denna praktik är bruklig inför en atletisk tävling, vilket implicerar en icke självklarhet. Det latinska ordet för svärd i fjärde visionens möte mellan egyptiern och Perpetua är samma som i första visionen, vilket även användes under antiken som symbol för det manliga könsorganet (Adams 1984:20–21, Balling, Bidstrup & Bramming 1997:18, 32, Shaw 1996:274). Författaren använder den mångtydiga sexuella metaforen för att kommunicera sin ideologi och teologi samt binda samman delnarrativen (Resseguie 2005:64–67). Läsaren ska genom användningen av detta retoriska verktyg förstå att det finns en homoerotisk dimension av händelserna som sker i amfiteatern, vari någon penetreras och en annan penetrerar. Detta är ett sätt att diskutera makt och dominans i martyrhändelsen, genom maskulinitet och sexualitet.

Avrättningar av denna art i amfiteaterar som beskrivs i Perpetuas och Felicitas martyrium var exempel på hur den romerska makten firade sin imperialistiska makt (Shaw 1993:10). Den fysiska miljöns dubbla karaktärisering av atletisk tävling och sexuellt möte mellan två män formar en kommentar av martyriets innebörd. Det är en kroppslig tävling vari motståndarna kämpar om att vara den dominanta, aktiva, penetrerande. Perpetuas vinst förstådd som dominant maskulina maktposition när hon står ovanpå Egyptiern bekräftas av åskådarna och hon slipper svärdet.

I kapitel 15 föder Felicitas barn i fängelset. Att föda barn i en fängelsemiljö ensam framhäver den utsatthet hon kroppsligen behövde utstå och att hon väljer att frammana den förtidiga födseln i denna miljö accentuerar gemenskapen de blivande martyrerna innehade och deras hängivenhet till martyriet. Fängelset som förlossningsrum sammankopplas med amfiteatern under martyriet två gånger (15, 18) och bakgrunderna kommenterar varandra: att lida i amfiteatern och att dö martyrdöden är att föredra, det är något att längta efter mer än ett eventuellt barn.

Amfiteatern är både en arkitektonisk, politisk, social, kulturell och religiös miljö då den elaborerar med frågor om klasstrukturer, politiska strukturer, romersk religionsutövning och atletisk tävling (Shaw 1993:5–10). Det är den miljön som den romerska staten nyttjade för att både skapa och demonstrera sin makt, sitt perspektiv på rättvisa, styrka, sanning, maskulinitet och den korrekta samhällsordningen (Cooper 1998:148, Perkins 1995:117, Shaw 1993:5–10, 1996:300–301). Detta sker genom våld, tortyr och sexuell förnedring. Perpetua vägrar låta gruppen kläs i kläder från romerska religiösa kulturer (18). Berättaren skriver att även orättvisa kände igen rättvisa när den militära tribunen håller med henne. Detta framhäver vad tävlingen i arenan handlar om i narrativet: sanningen i de kristnas vittnesbörd om makt. Om de kristna

hade klätts ut hade deras vittnesbörd inte varit trovärdigt för åskådarna, då de till synes för åskådarna hade ändrat sig. Då förlorar martyrerna tävlingen även om de dör. Likt en vattenkannas sanna identitet känns igen av dess form så känns det kristna budskapets sanning om Guds makt igen av martyriets form.

2.4. Karaktärer

Berättelsens viktigaste karaktärer presenteras nedan i följande ordning: Perpetua, Felicitas, Perpetuas far och Hilranus.

2.4.1. Perpetua

Berättelsens huvudkaraktär Vibia Perpetua presenteras av berättaren som den enda med fullt namn och definieras utifrån hennes relationer till make, familj och son (2). Hennes första ord i berättelsen är mitt i en konversation med hennes far, efter hennes arrest, rörande hennes kristna identitet (3). Perpetuas karaktär är rund och dynamisk då hon utvecklas från att beskrivas utifrån de relationer hon har enligt den romerska samhällsordningens norm för kvinnor i hennes samhällsposition till att i accelererande grad utöva makt och ledarskap som inte förväntas i narrativet. De relationsband som definierar Perpetua i början av narrativet avsäger hon sig till förmån för de band hon valt att binda i relation till Gud.

Ett återkommande tema är Perpetuas moderliga oro för sin sons hunger och för vem som ska fostra honom (3, 6). Perpetuas karaktär utvecklas till att inte känna fysisk eller psykisk smärta för sitt barn och hennes band med sonen klipps till slut definitivt genom Gud (6).

Perpetua utvecklas som karaktär till att bli mindre en dotter undergiven sin romerska far och mer en Guds dotter, härskarinna över sin romerska far. I hennes första vision kallar den gråhåriga långa mannen i herdakläder, Gud, Perpetua för sitt barn (4). Istället för att Perpetua ammar sin son i fångelsets föreställda paradiset (2) ger Gud henne mjölk att konsumera i visionens paradiset. I kapitel 5 kallar Perpetuas far henne först för sin dotter för att sedan istället adressera henne som kvinna. Ordet för kvinna som används (*domina*) betyder även härskarinna och insinuerar ägande och dominans (Balling, Bidstrup & Bramming 1997:22, Perkins 1995:107, Shaw 1993:6–7).

I den fjärde visionen beskriver Perpetua sig plötsligt vara en man (10). Tränaren använder dock feminina pronomen om henne efter hon oljats in och klätts av. När hon besegrar Egyptiern och hämtar sin segerkvist kallar tränaren, Gud, henne för sin dotter. Perpetua intar den roll i relationen till hennes far som förväntas av *paterfamilias* och han intar den

undergivna rollen som förväntas av en dotter. Genom detta framhävs Perpetuas maskulinitet, det vill säga dominanta makt. Gud beskrivs i fjärde visionen vara fysiskt stor och trona över amfiteatern. Under antiken tolkades en fysiskt lägre position till marken underlägsenhet (Shaw 1996:303). Detta är en symbol för hur Gud under martyrhändelsen är den dominanta makthavaren.

Visionen tolkar den trovärdiga berättaren Perpetua som en symbol för vad som kommer att ske under martyrhändelsen framåt. Perpetuas handlande efter kapitel 10 är i linje med hennes dynamiska karaktär som utvecklas och hon betar sig som en man. Det beteendet och egenskaperna som Perpetua har i amfiteatern under martyrhändelserna är maskulina: hon är ledande, aktiv, modig och mån om att uppvisa kroppskontroll och självbehärskning inför åskådarna (18–21).

Perpetua beskrivs av berättaren bli Guds älskling, Kristi brud, en särskilt framstående kvinna med en ädel själ (16, 18, 21). Den orena anden är rädd för henne. Hennes kropp skiljer sig från den hon tidigare haft som ammande moder och från den Felicitas innehar. Detta är inte en kropp som fött barn. Den maskulina Perpetua har ett lysande ansiktsuttryck, lugnt steg och en intensiv blick som får åskådare att titta ner. Denna reaktion leder till tolkningen att hennes blick signalerar en aggressivitet och maskulinitet som vanligtvis tillskrivs män (Shaw 1993:4). Detta är del av hennes karaktärsutveckling från feminin moder till maskulin man.

Berättarens avslutande kommentar om Perpetuas död genom suicid, med anledning av att den orena anden var rädd för henne, kompletterar den aktiva rollen hon intar gentemot gladiatorn vars skakande händer insinuerar undergivenhet i en miljö där han egentligen borde inneha den dominanta rollen (21). Uttrycket för svärdet som skulle genomborra köttet (*gladio penetranti*) anspelar på sexuell penetration, vari svärdet är symbol för det maskulina könsorganet och halsen symboliserar en särskilt sårbar feminin del av en kvinnas kropp (Adams 1984:20–21, Balling, Bidstrup & Bramming 1997:52, Shaw 1996:273–274). Detta antyder på handlingen av sexuell penetration vilket kan attribuera den penetrerande, det vill säga innehavaren av svärdet, maskulinitet på den penetrerades bekostnad. Perpetuas hals kan inte penetreras utan att hon själv väljer det för att hon är den mer maskulina parten av den orena anden, romerska statens gladiator och henne själv.

Att berättaren påpekar att detta är en särskild kvinna gör att läsaren uppfattar att detta inte är ett vanligt beteende för kvinnor, vilket förstärks med avsaknaden av beskrivning av Felicitas död. Perpetuas utvecklade karaktär blir till en maskulin man, en segrare, med mer makt än imperiet och djävulen. Utvecklingen anspelar på antika maskulinitetsideal och kommunicerar ett perspektiv på moderskap och kvinnlighet som något som ska övervinnas. Detta är ett sätt

för författaren att kommunicera den makt som martyrerna hade och sanningen i deras kristna budskap. Det skapar också en idealmartyr som inte är en kvinna eller en mor. Perpetua är något annorlunda, något framstående (21).

2.4.2. Felicitas

Felicitas introduceras av berättaren som en i gruppen av arresterade unga katekumener och beskrivs som slavinna (2). Hennes karaktär är en platt *foil* till för att framhäva Perpetuas karaktärsutveckling. Felicitas första och enda ord är ett svar på tal av en fängelsevakt apropå hennes lidande under den förtidiga förlossningen av hennes dotter i fängelset (15). Felicitas perspektiv på hennes lidande är att det är något hon genomlider ensam, men att under martyriet kommer någon annan, Gud, vara i henne och lida för henne precis som hon lider för honom. Det fysiska lidandet är ej större vid en förtidig förlossning. Berättaren vill att läsaren ska läsa in den rädsla och psykiska påfrestning som innebär att riskera sitt barns överlevnad genom att föda för tidigt som ett ensamt lidande utan Gud, jämfört med martyriet. Moderskapet porträtteras som ett underlägset lidande gentemot martyriet.

Felicitas lidande under förlossningen beskriver berättaren som ett åtnjutande av Herrens förtjänst likt medfången Secundulus som genom en särskild nåd dödats i fängelset, genom att hans kött, inte hans ande, blivit hugget med svärdet (14). Ordet för svärd (*gladium*) är en verbal tråd och mångtydig sexuell metafor, där svärdet är en symbol för det manliga könsorganet (Adams 1982:20–21, Balling, Bidstrup & Bramming 1997:40, Shaw 1996:274). Moderskapet sammankopplas med martyriet och den maskulina dominansen i amfiteatern som manifesteras av Rom genom beväpnat våld. Inget annat svärd nämns i narrativet relaterat till Felicitas.

I kapitel 18 beskrivs Felicitas glädjas över att hon säkert genomgått sin förlossning så att hon kan kämpa mot vilddjuren när hon går från ett blodbad till ett annat, från mötet med jordemodern till mötet med gladiatorn, redo att tvättas efter förlossningen i ett andra dop. Det kontrasterar mot hur berättaren i samma kapitel beskriver Perpetuas lysande ansiktsuttryck, lugna steg, status som Guds älskling och Kristi brud och den påverkan hennes maskulina blick har på åskådarna (Cooper 1998:155). Felicitas behov av att tvättas delas inte av de andra martyrerna. Moderskapet och martyriet ställs i motsatsförhållanden och i en hierarki, vari den enskilt kvinnliga handlingen av att föda barn porträtteras som lägre i status (Parkhouse 2017:585).

I kapitel 20 beskriver berättaren hur Felicitas nakna nyförlösta kropp påverkar åskådarna i amfiteatern. Felicitas kropp fungerar som en *foil* till Perpetuas icke-moderskropp. Felicitas agerar aldrig själv i berättelsen som subjekt utan är objekt för andra människors handlande. Efter att hon en sista gång ställs bredvid Perpetua, efter Perpetuas agerande av upplyftande från marken, försvinner Felicitas från narrativet. Att Felicitas slås till marken och lyfts av Perpetua är en symbol för den lägre maktpositionen Felicitas har gentemot Perpetua. Att ha sin kropp närmare marken är en indikation på tjänande, underlägsenhet, svaghet och sågs under antiken som en symbol för en sämre karaktär moraliskt (Perkins 1995:106, 109, Shaw 1996:303). Felicitas död redogörs inte för av berättaren, till skillnad från Perpetuas. Detta porträtterar Perpetua som den i kontroll, aktiv och maskulin gentemot den kvinnliga Felicitas med moderskropp, och skapar en hierarki mellan de två.

2.4.3. Perpetuas far

Perpetuas fars första ord är ett nekande till Perpetuas fråga om vattenkannen kan för kallas något annat än vad den är. Fadern beskrivs av berättaren som icke-kristen och innehavare av diaboliska argument av Perpetua apropå hans aversion till hennes själv-identifikation som kristen (2, 3). Perpetuas reaktion på att slippa honom talar för att hans närvaro var problematisk i hennes liv (3). Fadern återkommer konsekvent för att söka övertyga Perpetua om att ändra sig i sitt beslut rörande hennes kristna hängivenhet. Han beskrivs av Perpetua tala utifrån kärlek till henne, olycklig av att se henne lida och överväldigad av sorg (5, 9).

Faderns gråa hår och höga ålder framhävs flera gånger genom narrativet (5, 6, 9). Dessa attribut delas med Gud i Perpetuas första vision och Satorus vision (4, 12). Gud kallar också Perpetua för sitt barn och dotter (4, 10). Detta förtydligar att Perpetua ersätter relationen med sin far med relationen till Gud.

Faderns karaktär hjälper även till att omdefiniera den maktrelation som Perpetua befinner sig i och framhäva hennes ökade maskulinitet och makt, i kontrast till vad som förväntas av en dotter i relation till *paterfamilias*. Fadern blir successivt mer undergiven och feminiserad: han slutar kalla henne dotter och kallar henne istället härskarinna, han kysser hennes händer, prostrerar inför henne, gråter, vädjar till henne att ändra sig, överväldigas av sorg, sliter ut sitt skägg och Perpetua är den som söker trösta honom och tycker synd om honom. Detta är inte ett förväntat beteende mellan en *paterfamilias* och hans dotter (Parkhouse 2017:583). Makten i relationen har genom Perpetuas kristna identitet omvänts. Faderns kan inte utöva *potestas* gentemot Perpetuas utvecklade karaktär som kristen blivande martyr, då hon blivit den maskulina dominanta karaktären i relationen.

Faderns karaktär är rund och dynamisk genom utvecklingen till att bli mer feminiserad och undergiven Perpetua (Resseguie 2005:123–126). Hans karaktär är samtidigt en *foil* som framhäver Perpetuas karaktärsdrag och utveckling. Detta bekräftar berättelsens övergripande perspektiv på vad sann makt är och var den ligger: i Gud och relationen med Gud, inte hos Rom.

2.4.4. Hilranus

Hilranus karaktär är signifikant för berättelsens utveckling men som ensam karaktär är han ej ett eget handlande subjekt utan en platt *foil* som i egenskap av representant för den romerska makten framhäver berättelsens perspektiv på martyrdöden som seger och maktdemonstration för martyrer och Gud. Den konflikt som råder mellan de kristna och Rom tolkas av berättaren som en kamp mellan Gud och djävulen (20). Rom genom Hilranus, Perpetuas far och gladiatorn i kapitel 21 bildar tillsammans med draken, egyptiern och djävulen en antagonistisk karaktär som successivt feminiseras och visar sig undergiven Perpetua enligt antika föreställningar om maskulinitet som ett nollsummespel (Cooper 1998:154).

2.4.5. Sammanfattning av karaktärer

Det viktigaste resultatet efter analys av karaktärerna är att Perpetua utvecklas från feminin moder, dotter och hustru till Guds dotter, Guds älskling, Kristi brud, mäktig och kroppskontrollerad inför åskådarna i amfiteatern. Utvecklingen visas även fysiskt kroppsligt. Den kroppsliga kontrasten mellan kvinnorna framhäver och bekräftar den förändrade maktstatus som tillskrivs den utvecklade maskulina mannen Perpetua. Antika föreställningar om maskulinitet används för att beskriva utvecklingen och omplaceringen i makthierarkin Perpetua får. Perpetuas utveckling framhävs även av Perpetuas fars utveckling från *paterfamilias* till en feminiserad karaktär undergiven Perpetua. Konflikten i amfiteatern mellan de kristna och Rom förklaras med hjälp av Hilranus karaktär som en mellan Gud och djävulen. Djävulen är både Rom, egyptiern, Perpetuas far och draken och blir successivt under berättelsens gång undergiven Perpetua.

2.5. Händelseförlopp och retorik

Konflikterna mellan Perpetua och hennes far, mellan martyrerna och världsmakten, mellan martyrerna, Gud och djävulen, mellan moderskapet och den kristna efterföljelsen samt mellan kött och Ande är centrala i berättelsens händelseförlopp och retorik. Konflikterna skildras genom anspelningar på tidigare texter vilka redogörs för nedan.

2.5.1. Konflikter

Konflikterna har en motsvarighet i 4 Mackabeerboken 14:11–18:24, som dateras tidigare än Perpetuas och Felicitas martyrium (Shaw 1996:276, Kraemer 2004:332). I 4 Mackabeerboken demonstrerar författaren den religiösa logikens triumf över känslan, vilket motsvarar Andens triumf över köttet, som exemplifieras i modern och hennes söner. Då kvinnan på grund av sin kvinnlighet vanligtvis har svårt att utöva självdisciplin och uthållighet i smärta blir moderns martyrskap särskilt prisat och anmärkningsvärt i författarens ögon. Hela narrativet anspelar på antika föreställningar om maskulinitet som aktivt, disciplinerat och logiskt och kvinnlighet som passivt, odisciplinerat och oförnuftigt. Modern anses vara så religiös och logisk att hon inte sörjer sina söners tortyr, utan hon istället segrar över sin kvinnlighet, moderskapet och motståndarna i en tävling som gör att hon blir mäktigare än en man (4 Mack 15:23; 29, 16:2; 14, 18:23, Kraemer 2004:335–340). Konfrontationen är, liksom i Perpetuas och Felicitas martyrium, placerad inom kontexten av en atletisk tävling, vari åskådarna är samlade för att se en sanning skapas genom att de som torteras ska bekänna och underkasta sig (Shaw 1996:278, 301). I Perpetuas och Felicitas martyrium skapar martyrerna sanning genom att utstå tortyren och bete sig på ett maskulint sätt. Den sanning som skapas genom martyrernas kroppar är den om Guds överlägsna makt gentemot Rom.

Retoriken av feminin svaghet som övervinns för att visa vem som har den sanna makten används även i berättelsen om Blandinas martyrium i Eusebius *History of the Church* 5.1.3–63 (Kraemer 2004:348–356). Slavinnan Blandina beskrivs vara svag, liten och föraktad, och representerar genom sin sociala status den med minst makt och lägst status i hennes martyrgrupp (Shaw 1993:17). Blandinas kropp fylls av mer styrka än alla andra och hon dör sist som en nobel och särskilt magnifik kvinna efter tortyr och sexuell förnedring (Kraemer 2004:348–356, Shaw 1993:18–19). Likt Felicitas är Blandina slavinna, men den ironiska dubbla upphöjelsen som slavinnan Blandina erfar genom sin kropp som visar sig vara överlägsen är inte samma som sker med Felicitas (Shaw 1996:308–309). Felicitas beskrivs istället som undergiven Perpetua.

Draken vars huvud Perpetua kliver på i första visionen är en anspelning på 1 Mosebok 3:15. Perpetua kliver även på Egyptierns huvud i fjärde visionen. Fiendskapen mellan kvinnan och ormen (likt draken) är en symbol för maktkampen mellan de kristna och Rom, vari Rom representerar ondskan, djävulen. Genom martyriet kommer Perpetua till trädgården (*hortus*), vilket är en symbol för skapelseberättelsens paradiset, i både första visionen och Satorus vision (Balling, Bidstrup & Bramming 1997:20, Shaw 1993:27). Martyriet är vägen för att segra över djävulen, över Rom, och komma till himmelen, som är en version av den ursprungliga skapelsens paradiset. Att Perpetua står på huvudet på både draken och egyptiern sammanbinder deras karaktärer och kommunicerar deras undergivna maktposition till Perpetua (Perkins 1995:106, Shaw 1996:303).

2.5.2. Antiteser och repetition

Antiteserna i kapitel 18 knyter samman förlossningsnarrativet och martyrhändelsen. Sammanknytandet sker även när berättaren berättar hur Felicitas avklädda kropp i näten i amfiteatern ser ut som en moderskropp och beskriver den reaktion hennes kropp väcker på åskådarna (20). Författaren har valt att framhäva Felicitas moderskap, vilket tillsammans med hennes tysta död i amfiteatern framhäver Perpetuas maskulinitet, icke-moderskropp och upphöjda status som Kristi brud, Guds älskling och framstående kvinna, med en död som berättaren redogör ingående för (21).

I kapitel 20 och 21 repeterar Perpetua och Satorus liknande förmaningar på varsitt håll innan de dör. Deras budskap om att deras lidande inte ska skrämja eller bidra till försvagande utan ge styrka återfinns även i den narrativa ramen (1, 21). Svaghet är i berättelsen att inte vilja martyriet och att hindras till efterföljelse. Svaghet är oönskat. Detta kommunicerar ett ideal av styrka, vilket anspelar på maskulinitetsideal.

2.6. Berättelsens perspektiv och värderingar

Analys av bakgrunder, karaktärer, händelseförlopp och retorik identifierar berättelsens perspektiv och värderingar (Resseguie 2005:243). Svaren i detta avsnitt grundar sig på det som tidigare tagits upp i analysen.

Dramatisk ironi kommunicerar berättelsens perspektiv på händelsernas utveckling (Resseguie 2005:67-75). Genom våldet som världens främsta maskulina makthavare utövar för att demonstrera sin makt åstadkommer martyrererna sin vinst, vilket demonstrerar deras överlägsna maktposition (Shaw 1996:300). Genom att blotta kvinnornas kroppar söker Rom demonstrera den maskulina överlägsenheten genom sexuell förnedring (Shaw 1993:6-8). Berättelsens perspektiv på händelserna är dock tvärtom: genom att kvinnorna blir sexuellt förnedrade så

vinner de än mer då lidandet är större. I berättelsens perspektiv uttrycker åskådarnas förfärelse den vidd av ära som martyrerna genom händelserna i amfiteatern vinner. Martyrernas seger kommuniceras med hjälp av den ofrivilligt nakna kroppen. Genom att använda sig av ironi övertygar berättaren läsaren om berättarens perspektiv. Den gemenskap som byggs sker från den överlägsna positionen hos läsaren som ser och förstår det som den romerska statsmakten inte gör om vem som är den sanna makthavaren (Resseguie 2005:67–75).

Att dö som martyr är en vinst över djävulen och vinsten är synlig för åskådarna i amfiteatern. Djävulen som övervinns är romerska staten och dess samhällsordning representerat av *paterfamilias* (Perkins 1995:105). Berättelsens perspektiv överskrider de förväntade temporala gränserna då existensen (och således fördelningen av makt) inte upphör vid dödsögonblicket.

Genom att framställa Perpetua som motståndare till både den romerska samhällsordningen, den romerska statens maktutövning och djävulen framhävs hennes utveckling till Guds favorit och bildar ett martyr-ideal. Positionerandet av Perpetua jämte Felicitas i arenan som två avklädda kvinnor i en hierarki avslöjar berättelsens perspektiv på moderskapet: det är ej att föredra att binda sig till eventuella barn som kan förhindra martyriet. Perpetua har, genom berättelsens gång, utvecklats till en icke-moder vars kropp ej visar några tecken på att hon fött barn eller ammat.

Att lida som martyr är positivt och annorlunda lidandet en moder erfar rörande sitt barn enligt berättelsens perspektiv. Gud finns närvarande i amfiteatern och leder tävlingen av makt mellan martyrerna och Rom, men Gud är inte närvarande vid en kvinnas oro över sitt barn. I amfiteatern framför åskådarna kan martyren med sin kropp och maskulina beteende kommunicera segern över världsmakten. Den ideala martyren offerar de band hon har med sin familj och byter ut sin position som människa i relation i denna värld till en position som människa i relation till Gud. Hon är Guds barn, Guds älskling, Kristi brud.

Perpetuas dominanta position gentemot sina torterare är ett uttryck för berättarens förväntan på den ideala martyren som maskulin maktutövare och anspelar på föreställningar av maskulinitet som självbehärskad kroppskontroll (20). Att martyriet konsekvent beskrivs i termer av atletisk tävling bildar ett tema i hela berättelsen. Tävlingen är en tävling om maskulin makt och martyrerna, särskilt Perpetua, är den som i berättelsens perspektiv vinner. Att martyrerna vinner genom att dö i amfiteatern är en paradox som utvecklar den övergripande ironin och tematiken i berättelsen, där maktrelationer vänds upp och ned. Perpetua som borde vara undergiven *paterfamilias* är nu överlägsen honom och Felicitas som

den nyförlösta slavinnan vinner över Rom. Detta är en kommunikationsstrategi för de kristna att förkunna deras makt över Rom, som blir feminiserat och undergivet.

Roms perspektiv på händelserna i amfiteatern görs främmande av berättelsens perspektiv, då avrättningen och den sexuella förnedringen inte framställs som en förlust utan en seger och den makt som staten demonstrerar visar sig istället tillhöra Perpetua, martyrerna och Gud (Perkins 1995:117). Att berättaren berättar att det är djävulen som väljer kon till kvinnorna betyder att djävulen är Rom som söker demonstrera sin maskulina makt (Shaw 1993:7). Genom att kvinnorna kläs nakna och visas svaga vinner kvinnorna dock mer makt. Karaktärernas sanna identitet uppenbaras för åskådarna i amfiteatern. Då de kristnas budskap visar sig vara sant och martyrerna utövar makt genom maskulint beteende syns även Roms falska makt. Likvattenkannen som ej kan beskrivas som något annat än vad den är enligt beskådan så kan Perpetua, som den ideala martyren, ej beskrivas som något annat än vad hon är enligt beskådan: maskulin maktutövare - inte feminin moder. Detta bekräftar dock perspektivet på könsmaktsordningens hierarki var det feminina representerar den lägre statusen och svaghet.

2.7. Berättelsen i relation till läsaren

Förväntningen på Perpetua som karaktär, och på händelseförloppet i berättelsen, utvecklas av att berättaren presenterar Perpetua inom ramen för det romerska systemet av *paterfamilias* (2). Hennes utveckling som karaktär till den maskulina martyren utan spår av moderskap är inte något som förväntas av en nygift kvinna, ammande moder och dotter med god uppväxt från en god familj. I kapitel 3 anspelar berättaren på *paterfamilias potestas* som innebär att Perpetuas far hade juridisk möjlighet och eventuell moralisk plikt till att bruka våld på sin dotter om hon ej lyder. Läsaren förstår att de roller som Perpetua och hennes far under berättelsens gång byter med varandra är ett uttryck för den romerska samhällsordningen, vilket i sin tur uppfattas av läsaren som en kritik mot den romerska staten och dess hävdande av makt.

Förväntningarna på Perpetuas far som *paterfamilias* vänds om under berättelsens gång och appliceras istället på Perpetua som intar den dominanta rollen i relationen när hon söker trösta honom och han sliter sitt hår, prostrerar, vädjar, gråter och kallar henne för *domina*. Genom att *paterfamilias* som system görs främmande skapas ett nytt perspektiv för läsaren på vem som är makthavare i världen och ej. Den dominanta kulturens, Roms, hävdande av makt och dominans görs främmande så att läsaren istället antar det perspektiv som författaren önskar, i vilken de kristna, martyrerna och Gud är de sanna makthavarna.

Att Perpetua karaktäriseras som den ammande omsorgsfulla modern med oro för sitt barn i början av fängelsenarrativet leder den implicita läsaren till att värdera moderskap som något positivt. Denna värdering görs sedan främmande genom att Perpetua slipper oro för barnet efter att hennes kropp genom Gud slutar påminna henne om moderskapet. Detta görs även genom Felicitas replik om ensamheten i moderskapets lidande jämfört med martyriets lidande med Gud samt genom Perpetuas kroppsliga utveckling till en ung skör flicka. Läsarens tidigare värdering vänds om till att se moderskapet som ett eventuellt hinder för martyriet, vilket är möjligheten till att nå Gud och himmelriket samt visa den kristna sanna makten genom kroppens lidande och maskulina beteende.

Martyriets fysiska påverkan görs främmande genom martyrernas reaktioner på den utdömda domen, tortyren och lidandet (6, 17–20) samt genom att berättaren konsekvent refererar till martyrhändelsen i termer av tävling och atletisk kamp. Detta skapar ett läsarfokus på frågor om hur martyriet är en tävling, vilka motståndarna är, vem som vinner och förlorar och hur, vad en vinst och en förlust betyder, varför den implicita författaren valt att beskriva det som en tävling och vad det betyder att det är en tävling för karaktärerna. Genom att anspela på maskulinitet som något som vinnas på bekostnad av någon annans maskulinitet och att Perpetua utvecklas till en allt mer maskulin karaktär och blir Guds älskling ska läsaren förstå att Rom är den feminiserade förloraren i tävlingen om makt. Detta förstärks av att narrativet återkommande innehåller ord med sexuella konnotationer och dubbelmeningar, samt att amfiteatern beskrivs som ett homoerotiskt möte i vilken Perpetua är den penetrerande parten.

Berättaren vill att läsaren ska anta perspektivet på martyriet som något positivt och önskvärt. Rom ska förstås som djävulen och motståndare till Gud, en falsk makthavare som visas svag och underlägsen martyrernas och Guds makt i amfiteatern inför åskådarna och läsarna. Läsaren ska genom berättaren se på moderskapet som något negativt och ej att föredra. Maskulinitet och styrka är det som kännetecknar berättelsens ideala martyr och således den ideala kristna till för läsaren att imitera. Detta görs genom att appropriera antika föreställningar om genus och sexualitet och lokalisera Perpetua på den ytterst maskulina änden av spektrat.

3. Diskussion

I detta kapitel jämförs först de resultat som framkommit i den narrativa läsarorienterade analysen som presenterats i kapitel 2 med den tidigare forskningen från kapitel 1. Sedan diskuteras uppsatsens teoretiska och metodologiska begränsningar och förslag på vidare forskning ges.

3.1. Jämförelse med tidigare forskning

Denna uppsats analys visar att beskrivningarna av kvinnor i Perpetuas och Felicitas martyrium har en ideologisk och teologisk funktion som imperiekritik och kommentar till moderskapets eventuella hindrande till martyriet, som är en demonstration av Guds makt. Shaws slutsats i "Doing it in Greek: Translating Perpetua" är att den latinska texten har översatts till grekiska och använts med tydliga ideologiska syften (Shaw 2020:309, 343). Texten har redan tidigare konstaterats ha funktionen av ett verktyg för att påverka människor, använt av både stat och kyrka.

Trots att jag i denna uppsats ej tagit ställning i författarskapsfrågan, och ej baserat analysen på föreställningen om ett historiskt kvinnligt författarskap, så är resultatet om den ideologiska funktionen av imperiekritik närliggande Perkins slutsatser i *The Suffering Self: Pain and Narrative in the Early Christian Era* (Perkins 1995:105, 111, 117, 122). Dock skiljer sig resultatet rörande beskrivningen av Perpetua. Perkins menar att Perpetua beskrivs som en utmaning till samhällets patriarkala strukturer. Denna uppsats analys visar att Perpetua beskrivs på ett sätt som anspelar på antika föreställningar om maskulinitet, vari hon som karaktär inte utmanar utan istället utnyttjar den patriarkala samhällsstrukturen för att som ett retoriskt verktyg tjäna den ideologiska och teologiska funktionen att kommunicera om martyrernas, och således Guds, makt. Den patriarkala strukturen i sig ifrågasätts inte - den maskulina makten förflyttas bara från Rom till martyrerna och Gud. Felicitas som feminiserad moder upphöjs inte över den maskulina Perpetua, men segrar ändå över Rom.

Cooper delar Perkins perspektiv på fängelsenarrativets unika kvinnliga författarskap och menar därför i "The Voice of the Victim: Gender, Representation and Early Christian Martyrdom" att fängelsenarrativet är annorlunda än andra martyrtexter som kritiserar imperiemakten genom att framställa hjältinnan som sårbar, objektifierad och anspela på idéer om maskulinitet som något som vinnas på bekostnad av någon annans maskulinitet (Cooper 1998:156). Då denna uppsats metodologiskt utgått ifrån att berättaren i fängelsenarrativet och berättaren i övriga delar av texten är samma har resultaten påverkats på så sätt att eventuella skiftningar i beskrivningarna av kvinnor och beskrivningarnas ideologiska och teologiska

funktioner ej tagit hänsyn till berättarens förändrade position. Denna uppsats analys visar att det är möjligt att läsa texten som en medvetet retoriskt komponerad helhet och inte nödvändigtvis behöver delas upp utifrån berättarens förändrade relation till texten. Beskrivningarna av kvinnor och beskrivningarnas funktion går att läsas från början till slut och följer en narrativ progression utan skarvar. Coopers imperiekritiska och genusanalytiska slutsatser om att författare av andra martyrtexter anspelade på antika föreställningar om maskulinitet, makt och sanning, för att kritisera den existerande samhällsordningen stämmer överens med denna uppsats resultat (Cooper 1998:150, 154–155). Det Cooper skriver om övrig martyrlitteratur stämmer därmed även överens med berättelsen om Perpetuas och Felicitas martyrium.

Parkhouse slutsats i ”The Fetishization of Female Example: Mary, Thecla, Perpetua and Felicitas” att genuskonstruktioner spelar en stor roll i texten stämmer överens med denna uppsats resultat (Parkhouse 2017:587). Dock skiljer sig Parkhouse och denna uppsats resultat åt i frågan om vad det är som beskrivs. Parkhouse menar att Perpetua exemplifierar bilden av kvinnan som kämpar mot manlig dominans i hennes möte med den stirrande publiken och hennes fars vägran att acceptera Perpetuas val, och att Perpetuas triumf balanseras med den objektifiering och sexualisering hon och Felicitas utstår på grund av sina kön (Parkhouse 2017:587). Denna uppsats analys visar dock att beskrivningen av Felicitas bildar en foil till Perpetua, vilket fungerar som ett retoriskt verktyg för att diskutera makt, moderskap och maskulinitet. Perpetua beskrivs inte kämpa mot den manliga dominansen utan mot den placering i hierarkin av makt som Gud och de kristna tillskrivits. Den manliga dominansen i sig ifrågasätts ej.

Shaws ”The Passion of Perpetua” är fokuserad på historiska frågor och skriven utifrån antagandet att textens påstående om Perpetuas författarskap är sanningsenligt. Detta skiljer sig från denna uppsats syfte, teoretiska utgångspunkt och metod vilket försvårar en jämförelse. Shaw menar dock att uniciteten i Perpetuas berättelse i fängelsenarrativet står ut mot tidigare komparativt material, vilket jag genom denna uppsats analys visar ej stämmer (Shaw 1993:19). Anspelningarna på tidigare material så som 4 Mackabeerboken och Blandinas martyrium har inte funnits exklusivt i det material som Shaw menar är resultatet av en manlig redaktör, utan även i fängelsenarrativet. Shaws slutsats att Augustinus tolkningar av skapelsemetaforiken är enbart formade av mäns och den manliga kyrkans förväntningar på ärbara kvinnor i Augustinus kontext visar denna uppsats resultat inte stämma (Shaw 1993:38). Jag anser att Augustinus tolkning har belägg i berättelsen som helhet då symbolerna av trädgården, paradiset och djävulen knyts samman med draken genomgående i berättelsen.

Kraemer och Landers kritik av autenticiteten i Perpetuas författarskap är grunden för Kraemers senare formulerade kritiska perspektiv på antika texter om kvinnor och historia, vilket har varit denna uppsats teoretiska utgångspunkt. Kraemer och Lander menar att likheten mellan fängelsenarrativet och andra autobiografiska narrativ som anses autentiska, men högst redigerade, bevisar att fängelsenarrativets stilistiska drag är medvetet konstruerade retoriska verktyg (Kraemer & Lander 2000:156). Denna uppsats resultat kan vidga deras argument: beskrivningarna av kvinnor kan tolkas som medvetet konstruerade retoriska verktyg med ideologisk och teologisk funktion av att diskutera frågor om makt, moderskap och maskulinitet. Resultaten har jag funnit belägg för i hela texten läst som en sammanhållen helhet och inte enbart, som Kraemer och Lander menar, i fängelsenarrativet. Analysens resultat förstärker Kraemers teori om att detta är en text som är problematisk att läsa som historia.

3.2. Teoretiska och metodologiska begränsningar

Som forskningsöversikten visar kan studiet av kvinnobeskrivningar i berättelsen om Perpetuas och Felicitas martyrium göras på två sätt: utifrån antagandet att detta är en text om (och eventuellt även av) verkliga kvinnor, som beskriver historiska händelser, eller utifrån antagandet att detta är en text vars kvinnobeskrivningar är representationer skapade av en författare med syfte att övertyga om någonting. Båda utgångspunkterna finns belagda i tidigare forskning och denna uppsats resultat och slutsatser har påverkats av valet att utgå från det andra antagandet.

Det är även möjligt att arbeta med denna uppsats forskningsfrågor och metod fast med utgångspunkt i att det är en text skriven av minst två författare, utan att behöva ta ställning till författarnas identitet eller kön. Detta har jag valt att avstå från till förmån för en läsning av texten som en enhetlig berättelse, med en berättarröst. Detta ska ej tolkas som ett ställningstagande i debatten rörande Perpetuas eventuella författarskap. Valet gjordes med anledning av att det ej är avgörande för uppsatsens syfte och att uppsatsens forskningsfrågor likaväl kan besvaras genom narrativ läsarorienterad analys utan att anta ett dubbelt författarskap eller flera berättarröster. Att arbetet ej upplevts försvårat av detta val styrker Kraemers kritiska perspektiv på antika texter om kvinnor och historia samt Kraemer och Landers kritik av autenticiteten i Perpetuas författarskap.

Genom att arbeta läsarorienterat ges läsarens läseprocess och den dynamik som är inblandad i läsarens tolkning av en texts mening ett förhöjt fokus. Läsarens position till texten kan antingen vara inuti texten (konstruerad av texten), en verklig läsare med dominans över texten eller i ett dialektalt förhållande med texten (Resseguie 2005:30). Valet att i analysen utgå från

den ideala, implicita läsaren kan kritiseras. Jag undrar hur långt en modern tolkare kan känna igen de litterära, historiska, sociala och kulturella antaganden som textens författare förutsätter vara självklara för den ideala läsaren. Detaljer och nyanser kan återfinnas genom exegetisk och historisk forskning men en antik texts ideala läsares kontextuella förkunskap är svår att fullt rekonstruera vid ett skrivbord år 2021. Detta är dock alltid en risk vid tolkning av antika texter. Skulle jag göra om detta arbete hade jag tagit faktorer som författarens och den implicita, ideala läsarens kön i beaktning alternativt valt att studera utifrån en verklig läsare med dominans över texten. En narrativ läsarorienterad metod som utgår från en ideal, implicit läsare upplevdes för mig som en instabil metod samtidigt som en historisk-kritisk metod ej hade passat uppsatsens syfte och teoretiska utgångspunkt.

3.3. Förslag på vidare forskning

Perpetuas och Felicitas martyrium brukar dateras till tidiga 200-talet och vittna om en tid innan det asketiska idealet för kvinnliga martyrer blivit standard, då båda kvinnorna i texten beskrivs som mödrar och åtminstone den ena som gift (Balling, Bidstrup & Bramming 1997:83, Osiek, MacDonald & Tulloch 2006:47). Jag har dock i denna uppsats visat på en asketisk tendens i texten. Tertullianus refererande till en av Perpetuas visioner är en av få grunder som datering av texten kan göras på (Kraemer & Lander 2000:1051–1052). Det är dock möjligt att referensen är till en muntlig samtida tradition, som kan skilja sig väsentligt från den *Passio* vi har handskrifter av idag från medeltiden. Tillsammans med övriga svårigheter att basera historisk fakta på texten kan dateringen ifrågasättas och behöva forskas vidare kring.

Denna uppsats analys visar att det är möjligt att läsa texten som en medvetet retoriskt komponerad helhet och inte nödvändigtvis behöver delas upp utifrån berättarens förändrade relation till texten. Beskrivningarna av kvinnor och beskrivningarnas funktion går att läsas från kapitel 1 till 21 med en sammanhängande progression utan skarvar.

Att det är möjligt att läsa Perpetuas och Felicitas martyrium som en retoriskt medvetet komponerad helhet visar att den ej behöver delas upp utifrån textens påståenden om författarskap eller förändrade berättarröster. I vidare forskning skulle detta kunna studeras redaktionskritiskt utifrån en hypotes om att detta kan förklaras med att fängelsenarrativet har redigerats, eventuellt av samma person som författat övriga berättelsen. Frågan om det är eller inte är Perpetua som är författare bör bytas ut till frågan om det oavsett är möjligt att komma åt den ursprungliga texten. Det är möjligt att den text som existerar idag är kompositionen av en redaktör som även redigerat delar av fängelsenarrativet utifrån berättelsens övergripande retoriska syfte att diskutera frågor om makt, moderskap och maskulinitet.

4. Slutsatser och sammanfattning

I denna uppsats har jag, genom narrativ läsarorienterad analys, studerat Perpetuas och Felicitas martyrium (*Passio Sanctarum Perpetuae et Felicitatis*) i engelsk översättning från latin av Herbert Musurillo, med syftet att undersöka vad berättelsen söker övertyga läsaren om, och hur. Studiens teoretiska utgångspunkt har varit att antika texter om kvinnor ej alltid handlar om verkliga historiska kvinnor. Texters litterära representationer av kvinnor är istället retoriska verktyg som tjänar olika funktioner för antika författare som önskade diskutera andra ämnen än historiska kvinnors liv, eller övertyga om ett visst perspektiv. Mina slutsatser presenteras nedan forskningsfråga för forskningsfråga:

1. Hur beskrivs kvinnor i Perpetuas och Felicitas martyrium?

Denna uppsats analys visar att kvinnor beskrivs på två sätt i Perpetuas och Felicitas martyrium: som antingen svag moder eller maskulin man, som övergett moderskapet och kvinnostatusen. Båda beskrivs söka martyriet. Beskrivningarna framhäver varandra och positionerar sig i en hierarki vari den maskulina mannen beskrivs som den ideala martyren. Kvinnobeskrivningarna har ett fokus på den kvinnliga kroppen och både utvecklingen och hierarkin bekräftas av kroppsliga förändringar. Den svaga modern beskrivs som slavinna och är ett objekt för andras handlande, i behov av att tvättas ren genom martyriets blod och lider i förlossningen ensam utan Gud.

Den maskulina mannen, som utvecklats från moderskapet, beskrivs ha gått från att vara bunden av mänskliga relationer till att, genom Gud, enbart vara bunden till Gud. Hon beskrivs inta den dominanta positionen gentemot de män som traditionellt tillskrivs makt i den mänskliga världen. Hon beskrivs inneha de kvaliteter som antika maskulinitetsideal baserades på. Hon är stark, skrämmer den orena anden, modig, aktiv och visar på självbehärskning och kroppskontroll. Hon dör via suicid då hon, i enlighet med antika föreställningar om maskulinitet och sexualitet, ej kan penetreras av en annan man. Detta förstärker hennes dominant position i makthierarkin. Denna kvinna beskrivs som en framstående kvinna, något annorlunda än andra kvinnor.

2. Vilken eller vilka funktioner har beskrivningarna av kvinnor i Perpetuas och Felicitas martyrium?

Beskrivningarna av kvinnor i Perpetuas och Felicitas martyrium är retoriska verktyg med både ideologisk och teologisk funktion. Genom att beskriva kvinnor på detta sätt diskuterar författaren frågor om makt, moderskap och maskulinitet, samt tecknar ett martyr-ideal. Berättelsen söker övertyga om att svaret på frågan om vem som den sanna makthavaren, Gud eller imperiet, är Gud. Genom att beskriva kvinnor som antingen svaga mödrar eller

maskulina män kritiserar berättelsen imperiets hävdande av maskulin makt och illustrerar att martyrerna och Gud är de sanna makthavarna, de manligaste männen, och inte Rom. Skapandet av hierarkin mellan kvinnorna fungerar som ett retoriskt verktyg för att exemplifiera det som kan hindra kristna människor att söka martyriet, vilket enligt berättelsens perspektiv är det sätt som den kristna människan kan med sin kropp och maskulina beteende i mötet med tortyr och sexuell förnedring kommunicera sanningen om Guds makt inför åskådarna.

Genom beskrivningarna demoniseras imperiet - men inte dess perspektiv på maskulinitet. Att vara kvinna och bete sig som vanliga kvinnor med vanliga kvinnokroppar demonstrerar inte den ultimata makten, maskuliniteten, som Gud och martyrerna innehar. Den maskulina mannen som utvecklats från kvinnlighet och moderskap är undantaget som bekräftar regeln om kvinnans svaghet och lägre status. Beskrivningarna approprierar könsmaktsordningen och konstruktionen av genus och sexualitet för att tillskriva martyrerna och Gud den sanna makten. Genom att en martyr sexuellt förnedras, torteras och lider, samtidigt som hon är maskulin, visar hon att hon segrar i den tävling om maskulinitet som försiggår mellan Rom, djävulen och Gud, som representeras av martyrerna. Retoriken av kvinnlig svaghet som transformeras till maskulin styrka och kroppskontroll genom Gud övertygar om berättelsens övergripande ideologiska perspektiv och budskap om att det är martyrerna som innehar den sanna makten. Motivet är att motståndaren, det vill säga Rom, som är den främsta maskulina makten i världen, besegras och visas vara falsk.

5. Bibliografi

5.1. Primärlitteratur

4 Maccabees. I: Kraemer, Ross S. (red.), 2004. *Women's Religions in the Greco-Roman World: A Sourcebook*. New York: University Press. S. 332–340.

History of the Church 5.1.3-63, i översättning av Musurillo, Herbert. I: Kraemer, Ross S. (red.), 2004. *Women's Religions in the Greco-Roman World: A Sourcebook*. New York: Oxford University Press. S. 348–356.

Passio Sanctarum Perpetuae et Felicitatis. I: Balling, Jakob & Bidstrup, Ulla Morre & Bramming, Torben. *De unge skal se syner: Perpetuamartyriet*. Århus: Aarhus Universitetsforlag. S. 10–53.

The Martyrdom of Saints Perpetua and Felicitas, i översättning av Musurillo, Herbert. I: Kraemer, Ross S. (red.), 2004. *Women's Religions in the Greco-Roman World: A Sourcebook*. New York: Oxford University Press. S. 356–368.

5.2. Sekundärlitteratur

Adams, James N., 1984. *The Latin Sexual Vocabulary*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.

Balling, Jakob & Bidstrup, Ulla Morre & Bramming, Torben, 1997. Tekstens omverden og teksten i omverdenen. I: Balling, Jakob & Bidstrup, Ulla Morre & Bramming, Torben, *De unge skal se syner: Perpetuamartyriet*. Århus: Aarhus Universitetsforlag. S. 54–98.

Brown, Peter, 1988. *The Body and Society: Men, Women and Sexual Renunciation in Early Christianity*. New York: Columbia University Press.

Burrus, Virginia, 2007. Mapping as Metamorphosis: Initial Reflections on Gender and Ancient Religious Discourses. I: Penner, Todd & Vander Stichele, Caroline (red.), *Mapping Gender in Ancient Religious Discourses*. Leiden, Nederländerna: Brill. S. 1–10.

- Cooper, Kate, 1998. The Voice of the Victim: Gender, Representation and Early Christian Martyrdom. I: *Bulletin of the John Rylands Library* 80.3. S. 147–158.
- Kraemer, Ross S., 1992. *Her Share of the Blessings: Women's Religions Among Pagans, Jews and Christians in the Greco-Roman World*. New York: Oxford University Press.
- Kraemer, Ross S., 2008. When is a Text About a Woman a Text About a Woman?: The Cases of Asaneth and Perpetua. I: Levine, Amy-Jill & Robbins, Maria Mayo (red.), *A Feminist Companion to Patristic Literature*. London: T & T Clark. S. 156–172.
- Kraemer, Ross S., & Lander, Shira L., 2000. Perpetua and Felicitas. I: Esler, Philip F. (red), *The Early Christian World*, vol. 2. London: Routledge. S. 1048–1068.
- Osiek, Carolyn & MacDonald, Margaret Y. & Tulloch, Janet H., 2005. *A Woman's Place: House Churches in Earliest Christianity*. Philadelphia, PA: Fortress Press.
- Parkhouse, Sarah, 2017. The Fetishization of Female Exempla: Mary, Thecla, Perpetua and Felicitas. I: *New Testament Studies* 63.4. S. 567–587.
- Perkins, Judith, 1995. *The Suffering Self: Pain and Narrative in the Early Christian Era*. London: Routledge.
- Polaski, Sandra H., 2005. *A Feminist Introduction to Paul*. St. Louis, MO: Chalice Press.
- Resseguie, James L., 2005. *Narrative Criticism of the New Testament: An Introduction*. Grand Rapids, MI: Baker Academic.
- Shaw, Brent D., 1993. Passion of Perpetua. I: *Past and Present* 139. S. 3–45.
- Shaw, Brent D., 1996. Body/Power/Identity: The Passions of the Martyrs. I: *Journal of Early Christian Studies* 4.3. S. 269–312.
- Shaw, Brent D., 2020. Doing it in Greek: Translating Perpetua. I: *Studies in Late Antiquity* 4.3. S. 309–345.